

Opgave 3 Niet alles is te koop

Marktwerking lijkt soms zo ver te gaan dat mensen het idee kunnen krijgen dat alles te koop is. Volgens de Amerikaanse filosoof Michael Sandel is het echter gevaarlijk als de vrije markt een praktijk overneemt die daarvoor niet commercieel was.

Een van de gevaren komt naar voren in het 'corruptieargument'.

Neem het volgende voorbeeld van een markt in orgaanhandel waarin een boer uit de derde wereld zijn nier kan verkopen om met het geld zijn hongerende gezin eten te geven.

tekst 4

Laten we nog eens naar nieren kijken. Behoren nieren eigenlijk wel gekocht of verkocht te worden?

Mensen vinden dat zulke markten een vernederende, objectiverende opvatting van de menselijke persoon in de hand werken, alsof een mens niet meer is dan een verzameling reserveonderdelen.

naar: Michael Sandel – Niet alles is te koop – 2012

Sandels corruptieargument in tekst 4 lijkt op Marx' bezwaar tegen de vrije markt.

- 2p **18** Leg met het begrip 'kapitaal' de kritiek van Marx op de vrije markt uit. Leg vervolgens uit in welk opzicht deze kritiek lijkt op het corruptieargument uit tekst 4.

Naast het corruptieargument geeft Sandel ook het eerlijkheidsargument: de vrije markt werkt oneerlijke situaties in de hand.

In het voorbeeld van de orgaanhandel verkoopt de boer zijn nier niet in vrijheid. Door zijn extreme armoede wordt hij in zekere zin gedwongen tot deze keuze. De vrije markt werkt volgens het eerlijkheidsargument dus in de hand dat de boer wordt uitgebuit.

Hoewel verdedigers van het liberalisme groot voorstanders zijn van de vrije markt, zal een liberaal als John Locke het er niet mee eens zijn dat het liberale gedachtegoed zou leiden tot praktijken als orgaanhandel.

- 3p **19** Geef weer:
- wat Lockes begrip 'natuurwet' inhoudt, en
 - wat Lockes ideeën van de natuurtoestand en de staat inhouden.
- Leg vervolgens met het voorbeeld van de orgaanhandel uit dat Locke het eerlijkheidsargument van Sandel zou verwerpen.

Vanuit een neoklassiek ideaal zijn de gevolgen van een vrije markt uiteindelijk helemaal niet zo schadelijk als Sandel beweert.

3p 20 Leg uit dat volgens de neoklassieke opvatting hebzucht en egoïsme goed zijn voor de samenleving als geheel.

Beargumenteer vervolgens of deze nadruk op hebzucht en egoïsme volgens jou bevorderlijk is voor het goede leven, met:

- het contrast tussen liberalisme en communitarisme en
- het voorbeeld van de nierhandel.

Sandel merkt op dat marktwerking niet alleen in mondiale problemen als orgaanhandel voorkomt. Het komt ook voor bij de handel in oorspronkelijk gratis kaartjes voor de theatervoorstelling ‘Shakespeare in the Park’:

tekst 5

Elke zomer geeft het Public Theater in New York in Central Park gratis openluchtvoorstellingen van een toneelstuk van Shakespeare. De toegangskaarten voor de avondvoorstelling zijn vanaf 13:00 uur verkrijgbaar. Urenlang staan mensen in de rij. De *New York Daily* berichtte dat dit aanleiding gaf tot nijvere handel – er stonden mensen in de rij om kaartjes te bemachtigen voor anderen die bereid waren daarvoor te betalen. In ruil voor het langdurig in de rij staan brachten ze hun drukbezette klanten maar liefst € 110 per kaartje voor de gratis voorstelling in rekening.

bron: Michael Sandel – Niet alles is te koop – 2012

Veel mensen vinden wachten vervelend en willen dat vermijden. Volgens Sandel ondermijnt de marktwerking hier de deugd geduld.

2p 21 Leg met het begrip ‘deugd’ uit dat Aristoteles het kopen van de kaartjes zoals in tekst 5 zou afkeuren.

Leg vervolgens uit dat geluk (eudaimonia) samenvalt met het goede voor zichzelf en de gemeenschap.

Het mechanisme van marktwerking speelt ook een rol in het onderwijs. Op een aantal scholen in Chicago kregen leerlingen van 14 jaar geld voor goede schoolresultaten. De beste leerling verdiende in een jaar € 1.875. Leerlingen geld geven voor schoolresultaten leidt tot de discussie of ze daardoor wel behandeld worden als autonome individuen.

2p 22 Leg met Benthams nutsprincipe uit dat de leerlingen in Chicago worden benaderd als calculerende consumenten.

Beargumenteer vervolgens of de beloningen volgens jou bijdragen aan de individuele autonomie van de leerlingen.

Door de stimuleringsmaatregel in de vorm van een geldbeloning ontstond op de scholen een imago-effect waardoor leerprestaties belangrijker of zelfs 'cool' gevonden werden. Maar de prestatiedruk werd daardoor ook hoger.

In die prestatiedruk schuilt een paradox: de vrijheid om jezelf te verwerkelijken in de vrije markt lijkt die vrijheid te ondermijnen.

1p **23** Leg deze paradox uit met het voorbeeld van de prestatiebeloning.

Sommige leerlingen lijden onder de prestatiedruk. Voor de leerlingen in de scholen met een beloningssysteem is het belangrijk om hier goed mee om te gaan.

Volgens Martha Nussbaum is het goede van de mens breekbaar. We hebben volgens haar twee strategieën om met die kwetsbaarheid of breekbaarheid om te gaan: immuniseren of erkennen.

2p **24** Leg het verschil tussen beide strategieën uit.

Beargumenteer vervolgens welke van de twee strategieën deze leerlingen volgens jou het best kunnen volgen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.